

तब्बल त्रेचाळीस वर्षे अमेरिकेत राहत असताना मराठी माणसं, मराठी भाषा आणि मराठी साहित्य यांच्याशी असलेली नाळ कायम घटू ठेवून, ‘मराठा तितुका भेळवावा’ हे संतवचन तंतोतंत पाळणारे, ह्यूस्टन-टेक्सास येथील दिवाकर द्वारकानाथ कारखानीस यांचे सोमवार दिनांक ८ ऑक्टोबर २०१२ रोजी हृदयक्रिया बंद पडून निधन झाले. ते ब्राएशी वर्षाचे होते. मृत्युने त्यांच्यावर झडप घातली तेव्हा ते संगणकावर आपल्या आगामी पुस्तकाची अक्षरजुळणी करण्यात निमग्न होते.

गतवर्षीच्या जुलै महिन्यात उत्तर अमेरिका खंडातल्या बृहन् महाराष्ट्र मंडळाच्या शिकागो येथील संमेलनात त्यांना ‘लाईफटाईम अचीक्षमेंट अवॉर्ड’ने म्हणजे ‘जीवनगौरव पुरस्कारा’ने सन्मानित करण्यात आले होते.

गतवर्षीच्याच म्हणजे २०११ च्या जानेवारीत त्यांनी आपले दोन स्नेही, प्रमोद तेंडुलकर (कॅलिफोर्निया) आणि मोनाली फाटक (पेनसिल्वानिया) यांच्या मदतीने, अमेरिकेतील निवडक पन्नास लेखक-लेखिकांचा त्यांच्या प्रत्येकी एक प्रातिनिधिक साहित्यकृतीसह उत्तम प्रकारे परिचय करून देणारा दर्जेदार ग्रंथ, “मायबोलीचा विश्वसेतू” संपादित करून दोन खंडात तो प्रसिद्ध केला. त्याचे प्रकाशन पुण्यामध्ये झाले.

कित्येक वर्षांपूर्वी पंडित नेहसूनी जसे आपल्या कन्येला-इंदिरेला, पत्ररूपाने भारताच्या इतिहासाची आणि सांस्कृतिक वाटचालीची तोंडओळख करून दिली होती. त्याचप्रकारे तोच आकृतिवंध अनुसरून दिवाकर उर्फ दादा कारखानीस यांनी आपली पणती-सिमरन हीला लिहिलेल्या पत्रांद्वारे आपलं अंबनाथमधलं शालेय जगत्, तत्कालीन मित्रमैत्रिणी, पुढच्या काळात भेटलेले अनेक साहित्यिक, राजकाऱणी, समाजधुरीण यांचा आणि तदनुंगाने महाराष्ट्रातल्या अनेकविध घटनांचा लेखाजोखा सादर केला आहे.

मुंबईच्या सिद्धार्थ महाविद्यालयात त्यांना सुप्रसिद्ध साहित्यिक प्रा.अनंत काणेकर यांचं मार्गदर्शन मिळाल्यानं ‘मराठी’ हाच विषय घेऊन ते एम.ए. झाले. कायद्याची पदवी प्राप्त होताच मुंबई उच्च न्यायालयात त्यांनी आठ-दहा वर्ष वकिली केली. त्यावेळी त्यांचं वास्तव्य मुंबईतल्या सांताकुज या उपनगरात होतं. माधव गडकरी, राम प्रधान, प्रमोद नवलकर, बाळ ठाकरे, बै. शेषराव वानखेडे, सी. रामचंद्र अशी मातव्यर मंडळी त्यांचे परमस्नेही होते. सी.रामचंद्र अमेरिकेला गेले होते तेव्हा त्यांच्या घरी उतरले होते. त्याकाळी अमेरिकेची वारी ही कुतूहलाची आणि कौतुकाची बाब असे. अनेक नवव्या विद्यार्थ्यांना उच्चशिक्षणासाठी अमेरिकेस गेल्यानंतर दादा कारखानीसांचा मोठा आधार वाटत असे. विशेष करून मराठी माणसांसाठी दादा कारखानीस म्हणजे अमेरिकेतला आधारवड होता !

१९६९ साली, युगांडामधली अगदी अल्पकाळासाठी केलेली अध्यापकाची नोकरी सोडून दादा अमेरिकेला आले होते. एअर इण्डियाच्या न्यूयॉर्कस्थित कार्यालयात अनेक वर्ष त्यांनी कायदेतज्ज्ञ म्हणून काम केले. त्या निमित्ताने ते जगभर हिंडून आले.

अमेरिकेत प्रकाशित होणाऱ्या रंगदीप, स्नेह, सावली अशा प्रतिष्ठित दिवाळी अंकांचे संपादन त्यांनी अनेक वर्षे केलं. ‘परतीच्या वाटेवर’ हा त्यांचा कथासंग्रह गाजला. त्यांच्या प्रदीर्घ काळच्या सहचारिणी, प्रेमळ पत्नी सौ. शमा यांच्या निधनानंतर त्यांनी ‘काळाच्या पडद्याआड’ या शीर्षकाचे एक छोटेखानी चिन्तनपर पुस्तक लिहिले.

अंबरनाथला त्यांचे वडिलोपार्जित घर असले तरी साहित्यिकांच्या भेटीगाठींसाठी ते पुण्यातल्या हडपसरच्या ‘अथश्री’ संकुलात राहणे पसंत करीत असत. दादा म्हणजे स्वावलंबनाचा जिवंत वस्तुपाठ होते.

अंबरनाथच्या ‘दि एज्युकेशन सोसायटी’ या शिक्षणसंस्थेला महाविद्यालयाच्या बांधकामासाठी आणि पुण्याच्या ‘विद्यार्थी सहायक समिती’ या संस्थेला वसतिगृह बांधण्यासाठी प्रत्येकी एक कोटी रुपयांची घसघशीत देणगी देणाऱ्या पी. डी. कारखानीस यांचे ते सख्खे धाकटे बंधू होते. दातृत्वाचे गुण त्यांच्याही अंगी उपजतच होते. अनेक सामाजिक संस्थांना त्यांनी भरघोस मदत केली होती. अलीकडे त्यांनी काही गरजू व्यक्तींना, वृद्धाश्रमांना आणि खासगी रुग्णालयांना चाकांच्या खुच्या-हील चे अर्स भेट दिल्या.

त्यांच्या आग्रही भूमिकेला अनुसरून आणि त्यांनीच लिखित स्वरूपात सुस्पष्टपणे व्यक्त केलेल्या इच्छेनुसार त्यांचे पार्थिव इस्पितलाला दान करण्यात आले.

त्यांच्या निधनाने अमेरिकेतल्या मराठी माणसांचा एक आधारवड उन्मळून पडला आहे.

त्यांच्या सृतीस माझे विनम्र अभिवादन.

- - - प्रवीण कारखानीस : ९८६०६४९९२७
pravinkarkhanis@yahoo.com